

ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΤΗΣ

ΗΘΙΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ Β΄.

Ο ΕΠΙΕΙΚΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Απὸ τῆς λέξεως εἰκός, ὅπως θέλει νὰ εἰπῆ ἀκό-
λεθον, ὑπέροχον, γίνεται τὸ, ἠπεικῆς· καὶ ἐπειδὴ τὸ
εἰκός λαμβάνεται ἐνίοτε καὶ ἀντὶ τῆς, εὐλογον, ἀποδε-
κτὸν, ἠπεικῆς ἀνθρώπος λοιπὸν καὶ τῆς ἐτυμολογίᾳ
ταύτῃς ὑπέροχος ὀνομαζῆται ἐκεῖνος, ὅστις πράττει
ὑπέροχα καὶ ἀποδεκτά, εἶναι ἀξίος ἀποδοχῆς.

Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ πράξεις αἱ ὑπέροχοι καὶ ἀποδε-
κταί, ὅπως φαίνεται τὸ, ἠπεικῆς εἰς τὸν ἀνθρώ-
πον, εἶναι ἐκεῖνα, ὅπως πράττει ὄχι μόνον πρὸς ἑαυ-
τὸν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἄλλας· ἵνα τῆτο ὁ Εὐβέτιος
(Esprit Disc. 2. Cap. 2. 5. e 6.) οὐρίζει τὴν ἠπει-
κειαν, ἔξιν τῆς ποιεῖν πράξεις ὠφελίμους πρὸς ἄλλας.

Ἡ δὲ θελεῖ τῆς οὐσίᾳ ὅμως, κατ' ἐμὴν κρίσιν, καλ-
λίτερα, ἀρίσως τῆς ὀνόμαζον ἔξιν τῆς ποιεῖν πρά-
ξεις ὑπέροχας πρὸς ὠφέλειαν τῆς ἄλλων· ἐπειδὴ τὸ
μόνον ὠφέλιμον, ὅπως ἢμπορεῖ νὰ προξενηθῆται ἐκ τῶ-
των εἰς ἄλλας, δεῖ ἀρκεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὰς πράξεις
μας ἀποδεκτάς, ὅποταν δεῖ εἶναι κατ' ἑαυτὰς τίμιαι
καὶ ὑπέροχοι. Μία ψυδὴς μαρτυρία εἶναι ὠφέλιμος
εἰς

εἰς εἴαν ἀχρεῖον ἀνθρώπον πρὸς τὸ συμφέροντα· εἰς εἴαν ἀτιμον εἶναι ὠφέλιμος ὅποιος συγκοινωνεῖ εἰς τὰς ἀποσίβας πράξεις τε, ἢ τὰς κρύπτει· μὴ ὅλον τὸ ἐπεὶ αἱ πράξεις τῆς τοιαύτης φύσεως ὠνομάθησαν ποτὲ ἐπαικτεῖς, ἐπεὶ ἐκεῖνοι ὅπῃ ἔχον τὴν ἐξίαν γὰρ τὰς κάμυνον.

Μάλιστα καὶ τὸ γὰρ εἶναι μόνον πρέπσαι καὶ ὠφέλιμοι δεῦν ἀρκεῖ ἵνα γὰρ ὠνομαθῶν αἱ πράξεις ἐπαικτεῖς. Ἐπειδὴ εἴας ἰαχὸς ἔμπειρος, ὅστις ἰξέρει γὰρ θεραπείη τὰς ἀρρώστιας μας, ὁμοίως καὶ εἴας μηχανικός, ὅστις ἰξέρει γὰρ διαθετῆ καλὰ μίαν μηχανὴν ὠφέλιμον, αὐτοὶ καὶ οἱ δύο δεῦν εἶναι κάμμία ἀμβολία ὅτι ὠφελῶν· καὶ μήτε ὁ εἴας μήτε ὁ ἄλλος κάμνει πρᾶγμα ὅπῃ γὰρ μὴ εἶναι ὠφέλιμον ἐπαικτεῖ καὶ πρέπον, ποτὲ ὅμως δεῦν ὠνομάθησαν οἱ τοῖστοι οἱ αὐτοὶ καὶ μόνον ἐπαικτεῖς.

Ἡ ἐπείκεια τέλος καὶ σκοπὸν ἔχει τὰς ἠθικὰς πράξεις· καὶ ἐπειδὴ εἰς τὸ γὰρ αἱ ὠφέλιμοι καὶ πρέπσαι πράξεις ἄλλαι μὴ πρᾶττονται ἵνα εἴας χέος ῥήτον, καὶ ὠνομάζονται τίμια (Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Δ'. Ἔερ. Γ'. Ἀρθρ. Δ'.)· ἄλλας δὲ τὰς πρᾶττων ἀφ' ἑαυτῶν εἰς ἰδίας βελήσεως χωρὶς καὶ εἴας χέος διαεισμήρον, καὶ πρᾶττοντον ἵνα ὅτι ἀπαιτεῖ καὶ διοεῖζει τὸ χέος μας, καὶ ὠνομάζονται (αὐτόθι) πρᾶττων δαῖαι· ἵνα τὸ γὰρ ἠθικὴ ἠμπορεῖ γὰρ ὀρεθῆ ἀκόμι ἀκείβεστρον, ἕξισ τὰ πρᾶττων πράξεις τίμιας καὶ πρᾶττων δαῖας πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἄλλων.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ εἴας τῆς ἐπείκειας περιλαμβάνει τὴν τιμὴν (τιμιότητα) καὶ ἀρετὴν, μέλλοντας ἠδη γὰρ πρᾶττων πρᾶττων πρᾶττων ἐπείκειας, ὅπῃ συγκροτεῖ τὸν ἐπείκειαν ἀνθρώπον, ὀφείλομεν γὰρ δείξωμεν πρᾶττων μὴ τὰ καθήκοντα, τῶν ὁποίων ἡ ἐκπλήρωσις εἶναι ἀφεικτος εἰς εἴαν, ὅπῃ θέλει γὰρ λάβη ἀξίως τὸν τίτλον τῆς ἐπείκειας, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ πρᾶττων καὶ ἀναγκαῖον θεμέλιον πάσης ἐπείκειας. Δεύτερον δὲ, ἵνα τίτων μέσων ἠμπορεῖ γὰρ λάβη ἀξίως καὶ τὸν τίτλον

τλον τῶ ἀρεταίς (ἐναρέτας), τὸ ὁποῖον εἶναι ζόπον
τινὰ ἢ κορωνίς καὶ συμπλήρωσις τῆς ὀπεικείας.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ὅλα ταῦτα δεῖν ἠμπορεῖ νὰ τὰ ἀπο-
κλήσῃ τινὰς μὲ ἄλλο μέσον, εἰ μὴ πράττων πράξεις
τιμίας καὶ ἐναρέτας πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἄλλων· τῆτο δὲ
τὸν προὔποθέτει νὰ ζῇ ὄχι μεμονωμένος καὶ ἀποκεχω-
ρισμένος τῷ κόσμῳ, ἀλλ' εἰς κοινωνίαν μὲ τῶν ὁ-
μοίων τῶν. Ἐξ τῆτο εἶναι ἴσως ἀναγκαῖον νὰ θεωρή-
σωμεν πρὸ πάντων τῶτων τίνι ζόπῳ συνεκροτήθησαν
εἰς τὰς ἀνθρώπους αἱ ἐξέφοροι κοινωνίαι· πῶς μὲ τὴν
αὔξησιν τῶτων ἀνεπτύχθησαν καὶ ἐποικίλθησαν τὰ ἔ-
θιμα, καὶ πῶς κατεστάθησαν οἱ νόμοι, καὶ οἱ κυρόνες
τῆς αὐτῆς ἐξακυβερνήσεως.

Τ Μ Η Μ Α Α΄.

ΑΡΧΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΩΝ, ΤΩΝ ΕΘΙΜΩΝ,
ΚΑΙ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΤΗΣ ΑΥΤΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Κατάσας τῶ Κοινωριῶν.

Διερχόμενοι τὰς Ἱστορίας εὐείσκομεν ὅτι ὅλα σχεδὸν τὰ ἔθνη, ὡς καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἔγιναν μετὰ ταῦτα εὐγενέστατα καὶ σοφώτατα, καὶ ἀφῆσαν λαμπρότατα δείγματα τῆς δόξης καὶ σοφίας των, εἰς τὰς πρώτας ἀρχὰς δὲν ἦτον, εἰ μὴ ὄχλοι βάρβαροι καὶ ἀγεῖοι. Τὰ βόρεια τῆς Εὐρώπης, εἰς τὰ ὅποια βασιλεύει τὴν σήμερον τόση μάθησις καὶ τόση ἀσκήσις τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν ἡμετέρων κοινῶν ἔτις εὐείσκοντο ἀκόμη τὰ περισσότερα τεθραμμένα εἰς τὴν πρώτῃν βαρβαρότητα. Ἡ Ἑλλάς, καὶ ἡ Ἰταλία, αἱ ὅποια ἐπέδειξαν μᾶλλον ταῦτα ποσαύτῃ λαμπρότητα εἰς τὴν Εὐρώπῃ, καὶ εἰς ὅλον τὸν Κόσμον, εἰς τὰς καιρὰς ἐκείνας, οἱ ὅποιοι δὲ ἐλλείψιν ἱστοριῶν καὶ μνημείων ἀνομάθησαν σκοτεινοὶ καὶ μυθώδεις, ἦτον καὶ αὐταὶ βεβουδισμένα εἰς τὴν αὐτὴν ἀγεῖότητα. Τοιαύτη ἦτον πρὸ τῶν καὶ ἡ κατάσας τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἀσυρίας, τῆς Περσίας, τῆς Ἰνδίας, τῆς Κίνας, αἱ ὅποια κατέστησαν μᾶλλον ταῦτα εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ Ἀσίαν τὰ πρώτα καὶ εὐρυχωρότατα Βασίλεια.

Ὅσον δὲ δὲ τὴν Ἀμερικὴν, μόνον τὸ Μέξικον, καὶ τὸ Περὺ εἶχον ἀρχίσῃ καὶ εὐγαίναν ἀπὸ τῆς βαρβαρότητας, ὅποταν ἐπέρασαν εἰς αὐτὴν οἱ Εὐρωπαῖοι.

παῖοι. Πολλὰ δὲ μέρη τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀσίας, ἢ μέρος τι τῆς βορριοτέρας Εὐρώπης εἶναι ἀκόμη καὶ τὴν σήμερον τεταμμένα εἰς τὴν ἀρχαίαν βαρβαρίτητα.

Ὅτι ὅμως οἱ ἀνθρώποι ἐσάθησαν πᾶντα καιρὸν, ἢ εἰς τινα τόπον τελείως διακεχωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων, μονοδίαιτοι, μεμονωμένοι, χωρὶς βάσιν κοινωνίας ὡς ἄλογα ζῶα, τῆτο εἶναι μία γνώμη, τὴν ὁποίαν φαίνεται ὅτι ἠθέλησε νὰ κινήσῃ εἰς ἀπὸ τὰς μεγαλιτέρας ἢ ἀδικοδοξοτέρας νόας τῆ αἰῶνος μας (1) τὴν ἐκίνησαν ὅμως πρῶτον ἀπὸ εἰς μάταιον πνεύμα κενοπρεπείας, πρῶτον ἀπὸ ὀρθὸν λόγον, ἢ βάσιμον θεμέλιον. Διὰ τί αἱ ἰσοεἰαι πόσον παλαιαὶ ὅσον καὶ νέαι μᾶς φανερόντων, ὅτι ὅπως καὶ αὐτὸν εὐρέθησαν ἀνθρώποι, εὐρέθησαν εἰς καποιαυδὴποτε κοινωνίαν· καὶ ἡ ἰδία φύσις τῆ ἀνθρώπου, ἡ ἰδία φυσικὴ κατασκευὴ τὸν ἐνάγει ἀναγκασίως εἰς κοινωνίαν.

Ἐπειδὴ εἶναι γνωστὸν πόσον ἀργοπορεῖ ὡς τὰ πολλὰ εἰς βρέφος νὰ ἀναπτυχθῆ, νὰ δυναμωθῆ, νὰ φθάσῃ εἰς κατάστασιν τῆ πορίζεσθαι παρ' ἑαυτὸ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, καὶ νὰ διαφενδύηται ἀπὸ τὰ ἀγρία θηρία. Ἐὰν πρῶτον ζῶα, λέγει ὁ Μπρφὼν (Ἰσορ. Φυσικ. Τόμ. Α'), εἰς ἡλικίαν δύο μηνῶν ἀυξάνων καὶ τελειοποιεῖνται καὶ τὰς δυνάμεις τῆ σώματος πρῶτον, ἀπὸ ὅ,τι ἀυξάνει εἰς βρέφος εἰς ἡλικίαν δύο ἐτῶν· εἰς ἕτερον ὅπως εἰς τὴν φυσικὴν ἀγωγὴν τῆ βρέφους ἀπαιτεῖται δωδεκαπλῆς χρόνος. Μάλιστα ἢμπορεῖ (ὑπερέχει ὁ ἴδιος) χωρὶς ἀμφιβολίαν καὶ νὰ ἀπολεθῆ, ἀνίσως ἀφεθῆ κατ' ἑαυτὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ θῆρα ἐπὶ τῆς ἡλικίας τῆ.

Λοι-

(1) P'sossé. De l'orig. et des fondem. de l'inegal. parmi les hommes. Περὶ ἀρχῆς, καὶ θεμελ. τῆς παρ' ἀνθρώπους ἀνισότητος.

222 Μέρος Β'. Τμήμ. Α'. Κοινωνία.

Λοιπὸν ὅλος ἔτος ὁ χρόνος, τὸν ὁποῖον μεταχειρίζονται καὶ πᾶσαν ἀνάγκην οἱ γονεῖς εἰς ἀναφορῶν τῆς παιδίων τες· τὰ νέα παιδιά, τὰ ὅποια ἐπιγινώσκονται, ἐν ᾧ αὐτοὶ ἀνατρέφου ἀκόμι τὰ πρῶτα, καὶ τὰ ὅποια πολυπλασιάζου ἔπειτα πάντοτε φεικτότερον τῆς δεσμῆς τῆς ἐνάσεώς των· ὁ ἀμοιβαῖος ἔρωσ, ὅπῃ ἀναγκαίως ἀναφύεται πρὸς ἀλλήλους ἐκ τῆς μακρᾶς συνηθισμένης, καὶ ἐκ τῆς ἀμοιβαίων χρείων καὶ βοηθειῶν, ὅλα ταῦτα συνεργῶν εἰς τὸ νὰ κατασταθῇ ἀναγκαίως εἰς τῆς ἀνθρώπων καὶ τῆς πλέον ἀγείας ἢ κοινωνία τῆς φαμίλιας (1).

Αὕτη

(1) Ο' Π. Στελλίνος (Ἠθικ. Τόμ. Γ'. Σελ. 21. καὶ ἐξῆς) ἀποδίδει τὴν κατάστασιν τῆς κοινωνιῶν πρῶτον εἰς τὴν αἰσθησίν, δεύτερον εἰς τὸν ἔρωτα τῆς μιμήσεως, καὶ τελευταῖον εἰς τὴν ὠφέλειαν, καὶ τὴν χρείαν. Ο' Χέμ (Hume) παραβάλλοντασ τῆς ἀνθρώπων μετὰ τὰ λοιπὰ ζῶα, δείχνει ὅτι εἰς αὐτῆς εἶναι ἀφελκτος ἢ κοινωνία, καὶ ὅτι ἐνάγεται εἰς τὸτο ἐκ τῆς χρείας. (Treatise of human Nature Tom. III. p. 56.) Τὸ ἴδιον κἀμει καὶ ὁ Σενέκας ἐν τῇ Δ'. Βιβλίῳ (De Beneficiis. Cap. 18.)

„ Quo alio tui sumus, quam quod mutuis juvamus officiis?
„ καὶ καὶ. Πῶς ἄλλως, λέγει αὐτὸς, εἴμεθα ἀσφαλεῖς, καὶ ἀκίνδυνοι, εἰμὴ δι' ὅτι βοηθάμεθα διὰ τῆς ἀμοιβαίων φροντισῶν, καὶ καθηκόντων; μετὰ τὸτο μόνον φυλάττεται ἡ ζωὴ μας, καὶ διασυντάσσεται κατὰ τῆς αἰσθησῶν ἐπιθυμιῶν, μετὰ τὴν ἀλλαγὴν τῆς διεργετημάτων. Μεμνημένοι τί εἴμεθα; θῦμα, καὶ κινῆσι τῆς θνητῶν, αἷμα ὑπερτέλειστον, καὶ ἀποχειρότατον· ἐπειδὴ τ' ἄλλα ζῶα ἔχουσιν ἀρκετὰς δυνάμεις πρὸς φύλαξίν των· αὐτὰ γινώσκονται ἀλώμενα, καὶ ἐμπλισμένα διὰ τὰ ἀπεριεὶν ἀσχεχασίαν καὶ μεναχικὴν ζωὴν. Ο' ἀνθρώπος εἶναι πάντῃ ἀδυνάτος· δὲν τὸν ἀποκαθιστᾷ φοβερόν τοῖς ἄλλοις ἢ δυνάμει τῆς οὐχῶν, μήτε τῆς ὀδόντων. Γυμνόν, καὶ ἀδυνάτον, ἡ Κοινωνία τὸν περιστάσσει. Δύω τινὰ τῆς ἐδόθησαν, τὰ ὅποια ἕκαστος ἰχυρότατον τὸν ἄλλως ὑποκείμενον τοῖς λοιποῖς, δηλαδὴ ὁ λόγος, καὶ ἡ κοινωνία. Τριστῶσπῳ ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἀντιστάθῃ εἰς τινὰ, αὐτὸν ἢ θελε δαχασίθῃ (μενωθῇ), γίνεται κύριος πάντων.

Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη καὶ μόνη κοινωνία τῶν ἀνθρώπων, ἐν ᾧ εἶναι ἀκόμη πάντα ἀκαλλιεργητοὶ ἕως εἶπεν, καὶ εἰς τὰ δάση διεσπαρμένοι. Ἡ βοφήτων τότε συνίστατο εἰς αὐτομάτας καρπὸς τῆς γῆς, εἰς τὸ κυνήγι, καὶ εἰς τὴν ἀλιευτικὴν, τὸ ὁποῖον τὰς βλάστησας εὐκαλεῖται πλανῶνται πάντοτε, ὅπως τὰς εἰλικυὰς ἢ χρεῖα καὶ ἡ ἐπιζήσεις τῶν μέσων, δι' ἧν εὐκαλεῖται θραπέδαν, χωρεῖς εὐκαλεῖται οἰκιστῶν σερραῶν. Καὶ πιαύτη ἦτον ἡ κατάσσεις, εἰς τὴν ὁποίαν ἐρέθησαν πολλοὶ ἀγροὶ τῆς Ἀμερικῆς, καὶ τῶν ἔτι προσφάτως ἀνακαλυφθέντων νησιῶν.

Προχωρῆντος ὅμως τῶ χρόνος, συνέβη τέλος πάντων εὐκαλεῖται τινὰς εὐκαλεῖται, ὅτι κάποια ζῶα, καθὼς αἱ ἀγελάδες, αἱ γίδες, τὰ πρόβατα ἠμποροῦσαν εὐκαλεῖται εὐκαλεῖται, καὶ εὐκαλεῖται οἰκιστῶν, καὶ ὅτι διὰ τὸ γάλα των ἠμποροῦσε εὐκαλεῖται μία βοφή βεβαιότερα καὶ ἀναπαυτικώτερα. Μετέβησαν λοιπὸν διὰ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἀβέβαιον καὶ ἀλήτην βίον εἰς τὸν ποιμνικὸν, ὁ ὁποῖος ἄρχισε εὐκαλεῖται εἰς τὴν κοινωνίαν των μεγαλιτέραν σύστασιν. Μὲ ὅλον ὅπως ἡ ἀνάγκη τῶ ἀμείβειν τόπος εἰς ἐπιζήσεις νέας βοσκῆς τὰς ἐμπόδιζεν ἀκόμη εὐκαλεῖται οἰκιστῶν σερραῶν καὶ μόνιμον, καὶ τὰς ὑπεχέρονε εὐκαλεῖται μεταβαίνειν διὰ τὸν τόπον εἰς τόπον μετὰ τὰ ποιμνιά των, καθὼς ἔκαμναν τὸν παλαιὸν καιρὸν οἱ Σκύθαι, καὶ κάμνουν καὶ τὴν σήμερον οἱ Τάταροι· μὲ ὅλον τῶτο ἡ ἀφρονωτέρα καὶ δεικωτέρα βοφή συνήργησεν εἰς τὸ εὐκαλεῖται τὴν κοινωνίαν εὐκαλεῖται ἀύξάνη διὰ καιρὸν εἰς καιρὸν καὶ τὸν ἀειθερὸν, καὶ μετὰ τὴν μακροτέραν συμβίωσιν καὶ συνδρατεῖβλῶ εὐκαλεῖται ἀρχίσειν εὐκαλεῖται καλλιεργῶνται καλλίτερα τὰ ἄτομα, ὅπως τὴν ἐσυγκροτήσαν.

Ἐν τούτῳ ἡ ποιμνικὴ χολή (δικαιοσύνη, ἀργία) ἡ συνεχὴς συμβίωσις καὶ συναναστροφή, ἡ ἐκ τέτων προκύπτουσα φθασοτέρα ἀνάπτυξις τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ μακρὰ διημέροισις εἰς εὐκαλεῖται καὶ τὸν αὐτὸν τόπον, τὰς ἐνήγει κατ' ὀλίγον ὀλίγον εἰς τὸ εὐκαλεῖται κάμνουν

μνην θεωρηθήσεις καὶ πειράματα ἐπάνω εἰς τὴν φύ-
σιν τῆς καρπῶν καὶ τῆς φυγῆς, ἐπάνω εἰς τὴν ἀνα-
γκήσιν των, ἐπάνω εἰς τὸν τρόπον τῆς νὰ τὰ ἀυξά-
νεν καὶ νὰ τὰ πολυπλασιάζεν· καὶ ἐντεῦθεν προήλθον
τὰ πρῶτα σοιχεῖα, ἕως εἰπεῖν, τῆς Γεωργικῆς.

Ταύτης δὲ καταστροφῆς, ὁ ἀλήτης καὶ πλάνης βίος
μετεβλήθη εἰς μέγαν ἁρμονικὸν ἐν τοῖς αὐτοῖς τό-
ποις· καὶ ἐκ τότε πάλιν προέκυψε καὶ μικρὸν ἢ ἐπί-
νοια τῆς οἰκίαν, τῆς χωρίων, τῆς πόλεων· παρεισή-
χθησαν αἱ τέχναι, κατέστη ἡ ἐμπορεία, ἐτέθησαν οἱ
νόμοι, συνεκροτήθησαν αἱ διοικήσεις, ἐπικροήθησαν καὶ
ἐπολλὰ ἀπλασιάθησαν αἱ ἐπισημαί, καὶ ἔλαβε τέλος
παύτως ἡ κοινωνία τὴν ἐντελή μορφῆν της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ἀρχὴ ἐ πρόδος τῆς ἐθίμων καταλλήλων
τῆς ἀρχῆς ἐ πρόδω τῆς κοιρωριῶν.

Εἰς τὰς πρῶτας καιρὰς τῆς κοιρωριῶν αἱ ἐπιθυ-
μῖαι τῆς ἀνθρώπων ἦσαν ὅλα παῖσι τοῖς δήμοις,
ὅπως ἀρχήσαν ἐπὶ εἰς βίον ἀγχιον καὶ πλάνητα, γε-
δὸν ὅλα ἐπικοιμισθῆναι· ἐπειδὴ τότε δεῦν εἶχον κα-
νὴνα γεδὸν ἄλλο ἀντικείμενον νὰ τὰς διεγείρη, εἰ μὴ
μόνα τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα. Καὶ ὁ θρυλέμενος
ἄρα καὶ ἐξυμνέμενος χρυσὸς αἰὼν τῆς Ποιτῆς δεῦν ἐ-
δηλῶσεν ἴσως ἄλλο, εἰμὴ ἐκείνῳ τὴν πρῶτον ἀ-
γείαν ζῶν τῆς Ἐθνῶν, ἐν οἷς οἱ Ποιταὶ ἐτοι ἤκ-
μασαν. Ἡ γῆ τότε παρῆχεν ὅλα ἀνήρωτα καὶ ἀγεώρ-
γητα, ἐπειδὴ δεῦν ἴξορε κανεῖς ἀκόμι νὰ τὴν γεωρ-
γῆ· τὰ πεδία ἦτον κοινὰ εἰς ὅλους, ἐπειδὴ κανεῖς
δεῦν εἶχε κανὴνα ἴδιον· δεῦν ἦτον μῆτε χρυσός, μῆτε
ἄργυρος, μῆτε σίδηρος, ἐπειδὴ δεῦν ἴξορε κανεῖς νὰ
τὰ μεταχειρισθῆ· δεῦν ἐπεκράτει μῆτε φιλαργυρία,
μῆτε

μήτε φιλοτιμία, ἐπειδὴ δὲ εἶχον ἰδέαν μήτε τῶ πλῆ-
 τε, μήτε τῶ τιμῶν· ἀπελάμβανον μίαν ἐντελῆ ἡσυ-
 χίαν, ἐπειδὴ τὰ πάθη δὲ εἶχον σχεδὸν κἀνεία ἀν-
 τικείμενον, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ ἐναχοληθῶν.

Εἰς τῶτον ὁμοίως τὸν ὕπνον δὲ εἶδοιμε νὰ μείνεν
 πολὺν καιρὸν εἰς κἀνεία τόπον οἱ ἀνθρώποι. Αὐτὸς
 ὁ παχυλὸς καὶ ἀγροῖκος ἔσπος τῶ ζῆν τῶς κατέστησε
 ποσῶτον θηριώδεις εἰς τὴν ψυχῆν, ὅσον σφριγῶντας
 καὶ ἰχυρὰς εἰς τὸ σῶμα· καὶ διὰ τῶτο μάλιστα καταδι-
 κάζει ὁ Λεωτοτέλης (Πολιτικ. Βιβλ. Η'. Κεφ. Δ'.)
 τὴν τῶ Λακεδαιμονίων ἀθλητικῶν, καθ' ὅτι ἀσκέ-
 μνοι εἰς τῶς σωματικὰς κόπας καὶ καυχίας πέρα τῶ
 θέοντος, ἐγίνοντο καθ' ὑπερβολὴν θηριώδεις καὶ βί-
 καυσοι.

Ταῦτῶ λοιπὸν τὴν θηριώδιαν τῶς ἀρχισαν κα-
 τ' ἀρχὰς ἐκεῖνοι οἱ ἀγροῖοι ἀνθρώποι νὰ τὴν δείχνεν
 ἐναντίον εἰς τὰ θηρία, ἢ διὰ νὰ ἀποσοβῶν τῶς κιν-
 θυίας, ὅπῃ τῶς ἐπαπειλέσων, ἢ διὰ νὰ ξέφωντας
 ἀπὸ τὰ κρέατά των, καὶ νὰ ἐκδύωνται ἀπὸ τὰ δέρμα-
 τά των· μὴ ταῦτα τὴν ἔσρεφαν ἐναντίον καὶ εἰς αὐ-
 τῶς τῶς ἀνθρώπους, ὅπῃ ἠθέλων ἐναντιωθῆ εἰς τῶς
 ὀπιθυμίας των, αἱ ὁποῖαι ἀρχισαν ἤδη νὰ ἀναφύων-
 ται εἰς αὐτῶς, καὶ αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο τόσον σφοδρότε-
 ραι, ὅσον ὀλιγώτεραι ἦσαν, καὶ ἀπὸ ὅσον πρῶτοςτέ-
 ρας χείρας ἐρεθίζοντο, καὶ ὅσον ὀλιγώτερον ἀπαχο-
 λῶντο ὑπὸ τῶς τῶ ἀντικειμένων ποικιλίας.

Αὐτὴ ἡ γλιχρότης (ἔλλειψις, εὐδεια) τῶ μέσων
 τῶ ξέφεσαι ἐκαμνε συχνάκις πολλαὶ νὰ φιλοπεικῶν
 ἐπὶ τῶς κατοχῆς καὶ κτήσεως εἰδὸς καὶ τῶ αὐτῶ πράγ-
 ματος, καὶ ἐκ τῶτε νὰ προκύπτει εἰδὸς μανιωδέσα-
 ται, αἱ ὁποῖαι ἐτελείοναν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ἀ-
 πανθρώπους ὠμότητας· ἐπειδὴ μὲν ἔχοντες ἀκόμι κἀ-
 νεία χαλινὸν ἐκεῖνοι οἱ ἀγροῖοι ἀνθρώποι, καὶ μὴ
 γνωρίζοντες ἄλλο προτέρημα ἐκτὸς τῶς δρασύτητας καὶ
 ἀλκῆς (ἀνδρείας), ἔπρεπον εἶδεν ἢ νὰ τομίζεν
 συγχαρημῶν καθ' ἑκάστην πράγμα· ἐκείθεν δὲ νὰ ὑπὸ

λαμβάνει ἀξιότιμον κάθε πράξιν, καὶ τὴν πλέον σκληρῶν καὶ ἀπαύθρων, ἐν ἧ μόνον ἠμπορέσαν νὰ δώσεν μεγαλήτερα δείγματα ἀνδρείας καὶ δουλομίας.

Ὡς τὸσον εἰ πλέον ἀδύνατοι, ἢ ἄλλως ἐκ φύσεως ἡμερότεροι, ἀδρατιρῆντες εἰς ἄλλας, ἢ αἰθανόμενοι ἐν ἑαυτοῖς τὴν κατάχρησιν μιᾶς ἰχῦος ἀχαλινώτε, ἀρχισαν νὰ ἀνελίττην παρ' ἑαυτοῖς τὰ πρῶτα στοιχεία τῆς δικαίας καὶ τῆς ἀδίκης, καὶ βλέποντες ἑαυτὰς βοηθεύμεν, ἢ μὴ βοηθεύμεν εἰς τὰς χεῖρας των, ἀρχισαν νὰ χεράζων, ἕως εἰπεῖν, ἐν ἑαυτοῖς καὶ τὴν πρῶτην εὐνοίαν τῆς ἀποικίας καὶ τῆς ἀρετῆς.

Ἀπέρασεν ὁμως πολὺς καιρὸς, ἕως εἶ νὰ ἠμπορέσεν ἡ ἐπιείκεια καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος νὰ λάβεν τὸ κράτος ἐπάνω εἰς τὰς δουλοδετέρας. Διὰ τὴν αὐτὰ ἀπαιτήσαν μίαν ψυχρὴν ἡσυχον καὶ εἰρηνικὴν, καὶ ἐκεῖνοι φερόμενοι ἀπὸ τὴν ὀρμὴν τῆς παθῶν τας, ἐπεδίδοντο καὶ τὰς χεῖρας των ἀχαλινώται εἰς βίαν, εἰς ἀρπαγὰς, εἰς κλοπὰς, καὶ καθόνας ἐνόμιζον ὅτι εἶχε νομίμως καὶ δικαίως, ὅτι ἠμπορέσει νὰ ἀρπάξῃ βίαν καὶ δυναστείαν ἀπὸ τῆς ἄλλης.

Καὶ μὴτε ἦσαν ἐπιμεμπτοὶ παρ' αὐτοῖς αἱ πιαῦται ἀρπαγαί· ἀλλὰ καὶ ἐπαινεῖντο μάλιτα, ὡς συάγει ἐκ τῆς ἀρχαίων Ποιητῆς ὁ Θεκυδίδης (Ἐυγγ. Α'.), ἀπὸ τῆς πρῶτης ὡς ἀνδρείας ἔργα καὶ κατορθώματα. Βλέπομεν καὶ εἰς τὸν Ὀμηρον ὅτι ὁ Νέστωρ, ὅς τις ἠκμαζον εἰς καιρὸς ὄχι τὸσον βαρβάρως, ἐρωτᾷ ἐλευθέτως τὸν Τηλέμαχον, ἀν' ἐταξίδουε δεῖν ἐμπορείαν, ἢ δεῖν ληστείαν ὡς πειρατής (1)· καὶ ταῦτα λέγωντας, μὴτε αὐτὸς ἐνόμιζον ὅτι ὑβρίζει, μὴτε ἐκεῖ-

(1) Ὡς εἶπαι, τίνας ἐσέ; πόθεν πλεῖθ' ὑγὰ κέλευθα; ἢ τί κατὰ ἀρῆξιν, ἢ μαψιδίως ἀλάληθε. Οἶά τ' ληστῆρες ὑπεῖρ ἄλλα; τίγ' ἀλώωνται ψυχὰς παρθέμενοι, κακὴν ἀλλοδαποῖσι φέροντες. (Ὀδυσ. Γ. στίχ. 70.)

νος ὅτι ὑβρίζεται. Ὡς θηριώδεις ὅπῃ ἦτον, καὶ με-
γαλαυχόμενοι εἰς τὰς δυνάμεις των, δευ' ἐνόμιζον κατ'
νόμα ἀλλὰ πρᾶγμα ἀξιεπαιετότερον ἅπτό τὸ νὰ ἡμι-
πορῶν νὰ κάμνεν ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀπαιτῶσε αἰσχυροτέ-
ραν ἀνδρείαν· τὸ νὰ καταπολεμήσεν ἄλλας χάρις κάμ-
μίαν αἰτίαν δευ' τὸ ἐσοχάζοντο ἄδικον, μήτε ἀνάρμο-
σον· ἀν' ὁμοῦς τῆς, πλέον ἀδύατος, ἐπολεμῶσε νὰ τῆς
ἐναντιωθῆ, τῆτο τὸ ἐθεωρῶσαν ὡς ὑβρὴν καὶ ἀδικίαν
γενομένην εἰς αὐτῆς.

Αὕτη ἡ πληροφορία δευ' ἐπαυσε μήτε ἀφ' ἧς ἀρχι-
σαν οἱ ἀνδραποὶ νὰ φωτίζονται καλλίτερα· ἐπειδὴ
ἀναγινώσκοντες εἰς τὸν Θεκυδίδου (Ξυγγ. Α'), ὅ-
τι οἱ πέρσβεις τῆς Ἀθηνῶν εἶπαν ἀναφανδὸν εἰς
τῆς Λακεδαιμονίης ὅτι ἦτον δικαίωμα φυσικὸν ὁ ἰχυ-
ρότερος νὰ κατακυριεύῃ τὸν πλέον ἀδύατον· ἀποδέ-
τοντες, ὅτι ἀνίσως τινὰς παρητήσατο ποτὲ νὰ μετα-
χειριθῆ τὸ τοῖστον δικαίωμα, τῆτο τὸ ἔκαμε ἕνα· νὰ
κερδήσῃ τὴν εὐνοίαν τῆς ἄλλων, καὶ νὰ εὖρη ἔτω με-
ἄλλον ἕσπον τὸ συμφέρον τῆ· τὸ ὅποῖον τῆτο δυσκό-
λως ἠμποροῦσε νὰ προσεθῆ εἰς τοὺς παλαιότερους
χρόνους.

Ἐκείνης τῆς καιρῆς δευ' ἐγνώριζον τῶσον πολὺ μή-
τε αὐτῶν τὴν ἐπικερδῆ μετριότητα, μήτε ὠφελού-
σαν εἰς τῆς δυσυχεῖς νὰ προβάλων εἰς τῆς καταπολε-
μῆντας τὴν ἀνδραπότητα, ἢ τὴν θρησκευίαν, ἢ ἄλλο
οἷονδῆποτε αἴτιον ἕνα νὰ μὴ ριφθῶν ζῶντες, ἢ τεθνη-
κότες βορὰ εἰς τῆς κυῖας (σκύλας) καὶ γύπας (ὄρ-
νεα). Ο' Κύκλωψ, καθὼς βλέπομεν εἰς τὴν Οδύσσειαν
(ἐν τῆ I. Ράφαδιᾳ), μαρὸς εἶσαι, λέγει
πρὸς τὸν Οδυσσεῆα, ὅπε μᾶς ὀξυπάζεις μετ' ὅσας
θεῶν· ἡμᾶς δευ' μᾶς μέλει τίποτες πρὸ τῆ Διός, ἐ-
πειδὴ ἐμεῖθα ἰχυρότεροι ἅπτό αὐτόν (1). Καὶ ὁ Ἀ-

χιλ.

(1) Ἀλλ' αἰδοῖο φέεισε θεῶν· ἰούται οἱ τοι εἰμῶν.

χιλλός πρὸς τὸν Ἔκτορα, ὅς τις τὸν ἐαυθγάλει καὶ δάσῃ τὸ σῶμα τε εἰς παφίῳ, ἐσὺ εἶσαι, λεγαι, διω- εισμύρος ἦδη εἰς βραυὸν κυῶν καὶ ἐρνέων· καὶ εἶναι πολλὰ ἀδυνάτους ἢ λύπη μιν, ὅπῃ δὲ μὲ κάμνει καὶ σὲ κατακόφω ἐδῶ εἰς λεπτά, καὶ καὶ εὐὰ σὲ φάγω ὠ- μόν (1).

Ἐπειδὴ ὁμοίως αἱ ἰκεσίαι, οἱ ὄδυρμοί, τὸ δίκαιον, ὁ ὀρθὸς λόγος δὲν ὠφελῶσαν τὰς ἀδυνάτους καὶ τῶν ἰσχυροτέρων, κατέφυγον εἰς τὴν πανουργίαν καὶ δολιό- πηται. Ἡ τέχνη αὕτη, ἐπειδὴ εἶναι σημεῖον ἀδυνα- μίας, ἐμισθεῖτο ἀπὸ ἐκείνων, ὅπῃ ἀιχμύοντο καὶ φα- νέν

Ζῆς δ' ὀπιμῆτερ ἰκετῶν τε ζείνων τε
 Ξείνιος, ὃς ξείνοισιν ἄμ' αἰδοίεσιν ὀπιθεῖ.
 Ὡς ἐφάμην, ὃ δὲ μ' αὐτίς ἀμείβετο πλεῖ' θυμῷ.
 Νήπιος εἰς ὃ ξεῖν', ἢ πλόθου εἰλήλυθας,
 Ὅς με θεὸς κέλευε ἢ δειδίμεν, ἢ ἀλέασαι.
 Οὐ γὰρ Κύκλωπις Διὸς Αἰγιοόχου ἀλέγχοισιν,
 Οὐδὲ Θεῶν μακάρων· ἐπειὴ πολὺ φέρτεροι εἰμὲν. (Ὀμηρ.
 Ἰλίουσ. I. στίχ. 271.)

(1) Ὁ Ἔκτορ. — Λίγισμ' ὑπὲρ ψυχῆς, καὶ γένων, σῶν τε τοκήων,

Μήμε ἕα παρὰ θυσιὶ κυῶας καταδάψαι Ἀχαιῶν.
 Ἀλλὰ - - - - -
 Σῶμα δὲ οἴκαδ' ἐμὸν δόμεναι πάλιν, ὅφρα πυρός με.
 Τρῶες καὶ Τρώων ἀλογεὶ λελάχουσι θανάτῳ.
 Ὁ Ἀχιλλεύς. — Μήμε, κύων, γένων γενάζεο, μηδὲ τοκήων.
 Αἰ γὰρ πως αὐτόν με μῆκος καὶ θυμὸς αἰεῖη,
 Ὡς μ' ἀποταμνόμενον κρέα ἐδόμεναι, οἷα μ' ἔοργας.
 Ὡς ἐκ ἑσθ', ὅς σῆς γε κυῶας κεφαλῆς ἀπαλάλκοι.

Ἀλλὰ κυῶστε καὶ δῖονοι κατὰ πάντα δάσσεται.
 (Ὀμηρὸς. Ἰλιάδος X. στίχ. 338. --- 354.)

Ταῦτα, καὶ τὰ συνεχῆ παραδείγματα τῆς ἰεωτέρων ἀρετῆς ἀν- δρώπων ἐσσεύετο καὶ ἔχη ὑπὸ ὀφθαλμῶν ἐκείνος, ὅπῃ ζῶντας μετὰ- ξὺ τῆς πεπαιδευμένης Κοινωνίας, καὶ ἀπολαμβάνοντας ὅλας τὰς ἐπι- τέκων ὠφελείας, ὅλα τὴν ἀκατασσίαν τῆς γῆς τε, ἀπετόλμησαν ἀναιχμύτως καὶ ποιοτήσῃ εἰς αὐτὰς τὴν ἀρετὴν καὶ μεμνημένῃ ζῶν.

νῦν ὅτι ὀλίγον θαρρῆν εἰς ἑαυτὸς, καὶ εἰς τὰς δυνάμεις των. Διὰ τῆτο ὁ Αἴας, (ἐν τῷ Φιλοκλήτῳ τῷ Σοφοκλέως) πρὸς τὸν Οὐδυσσεῖα, ὅς τις τὸν ἐσυμβέλλει νὰ πάρῃ μὲ πανουργίαν ἐκεῖνα, ὅπῃ δὲν ἠμπορεῖ νὰ πάρῃ μὲ ἀνδρείαν, εἶπεν ὅτι τῆτο ἦτον ἀνάξιον ἀγαθὸ ἀνδρὸς (ἀγαθὸς δὲ τότε ὠνόμαζον τὰς ἀνδρείους), καὶ ὅτι δὲν παρητεῖτο τὸ ἀγαθὸς εἶναι νὰ γῆν σοφός (σοφὸς δὲ ἐνοουσαν τὰς πανουργίας).

Κατ' ὀλίγον ὀλίγον ὅμως τῶν πανουργίαν τῶν ἔλαβε σύμμαχον καὶ ἡ ἀνδρεία, ὡς κατορθώνουσιν ἀκολώτερα καὶ ἀσφαλέστερα τὰς μεγάλας ἐγχειρήσεις· καὶ ἄρχισε νὰ νομίζεται τελειότερος, ὡς βλέπομεν εἰς τὸν Ὅμηρον (Ὀδυσ. Π.), ἐκεῖνος, ὅπῃ ὡόνε τῶν πανουργίαν μὲ τῶν ἀνδρείαν. Μήτε διέφερε τίποτε νὰ εἶται μεμιγμένη ἡ πανουργία αὕτη μὲ δολιότητος. Ὅλα ἦτον ἀξιέπαινα, ἀν μόνον δοκιμαῖσαν, καθὼς ἀποδείχνεται ἀπὸ τὸν ἔπαινον, ὅπῃ κάμνει παρ' Ὀμήρῳ (Ὀδυσ.) ἡ Ἀθλιῶν πρὸς τὸν Οὐδυσσεῖα. Ἐσύ, τῷ λέγει, ὑπερβαίνεις ὅλας τὰς θνητὰς, καθὼς ἐγὼ ὅλας τὰς ἀθανάτας, εἰς τῶν ἀγχίνοισιν καὶ δολιότητι.

Ἡ πανουργία ὅμως μόνη χωρὶς τῶν ἀνδρείαν καὶ ἰσχύϊ, πάντοτε ἐνομιδῆ χαμερπὲς πρᾶγμα· διὰ τὴν εἶδος κατακτίσεων τὰς μὴ γιγνομένης μὲ φανεράν βίαν καὶ καταδυναστείαν, τὰς ἐνόμιζον νομίμους καὶ τιμίας, ἐπειδὴ ἐγίνοντο, καθὼς λέγει αὐτὸς Θεκυδίδης (Ξυγχε. Δ'). ὁ Βρασίδας, μὲ τὸ δίκαιον τῆς δυνάμεως, ὅπῃ ἔδωκεν ἡ φύσις εἰς τὸν ποιεῖντα· τὰς δὲ γινομένης εἶδος μόνης δολιότητος τὰς ἐμέμφοντο, ὡς ἀν νὰ μὴ ἦτον τάχα ἡ βία ἐναντία εἰς τὸ δίκαιον, καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον, ἐπίσης καθὼς καὶ ἡ δολιότης.

Ἄλλ' ἡ πανουργία, ἡ ὁποία εἰς τὰς νέας συνωδοὺς μόνον τὰ ὅπλα, εἰς τὰς γέροντας ἄρχισε νὰ μεταβάλλεται εἰς εὐλογισμὰς πραοτέρους, καὶ νὰ γίνεται φρόνησις. Οἱ γέροντες σοχαζόμενοι τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης, εἰς τῶν ὁποίαν κλίσει φυσικῶς αὕτη ἡ ἡλι-

κία, ἄρχισαν νὰ θεωρῶν τὸν θυμὸν διχῶς· ἐπαινε-
τὸν μὲν, ὅταν ἀπτείνεται εἰς ἀπόλαυσιν μιᾶς εἰρή-
νης ἢ θεράς ἢ τιμίας· ἐπιμεμπτον δὲ, ὅταν ἀφορᾷ
εἰς τὸ νὰ διαιωρίζῃ τὰς διχονοίας καὶ τὰς σφαγὰς.
Οὐλίγην ὅμως ἰχῶν εἶχον αἱ συμβελαίπων εἰς τὰς
ὀρμητικὰς- καρδίας τῶν νέων· διὰ τὴν βλέψαν εἰς
τὸν Ὀμηρον (Γλ. Α'.) ὅτι ματαίως κοπιᾷ ὁ Νέ-
στωρ νὰ χαλινώσῃ τὴν ἀδάμαστον ὀργὴν τῆς Ἀχιλ-
λέως.

Τέλος πάντων ὅμως ἢ ἔλλειψις δυνάμεων, ἢ κέ-
ρασις τῆς ἔκτασις νὰ παύσων ἀπὸ τῆς διωτικῆς πο-
λέμης, ἢ νὰ μείνων πρὸς καιρὸν εἰς ἀνάπαυσιν. Τό-
τε ἦταν δίκωλύτερον εἰς τῆς φρονιμωτέρας καὶ γεναιτέ-
ρας νὰ ἀναφέρων λόγους πρὸς εἰρήνης, καὶ νὰ κάμνων
τῆς ἄλλης νὰ γνωρίσων πόσον καλλίτερον εἶναι νὰ
διοικῆ τινὰς ἐκείνης, οἱ ὅποιοι νικηθούτες ἀπὸ εὐερ-
γείας, δελοῦν ἀπὸ ἀγάπην, πρὸς ἐκείνης, οἱ τι-
ρες ὑποδουλούτες μὲ βίαν ἢ δυναστείαν, παχίζων
πάντοτε νὰ ἀποτινάξων τὸν ζυγόν. Τότε λοιπὸν ἐσφά-
θησαν εἰς τὸ νὰ παχίζων νὰ κάμνων καρποφόρον ἐν
εἰρήνῃ ἐκεῖνο, ὅπερ ἀτύκθησαν διὰ τῆς πολέμης. Καὶ
τότε ἄρχισε νὰ ἐπιρρῶνύηται (ἐνδυναμῶνεται) ἡ δι-
καιοσύνη, νὰ κατασπίνετα ἡ τάξις εἰς τὴν κοινωνίαν,
ἢ νὰ παρεισάγηται ἡ ἀληθὴς καλλιέργεια τῆς πνεύ-
ματος.

Ἐκ τῆς ὅμως προῆλθεν ἄλλο κακόν· ἐπειδὴ ἡ
εἰρήνη γινῶν τὴν ἀσφάλειαν, ἡ ψυχὴ ἐν ἀσφαλείᾳ
ἔστα, ἀπελύει τὸν χαλινὸν εἰς τὰς ἐπιθυμίας, αἱ ἐ-
πιθυμίας κεντῶν, ἔτις εἰπεῖν, ἢ ἐρεθίζων τὴν ἐπι-
δεξιότητα, ἢ ἐπιδεξιότης πολυπλασιάζει ἐκεῖνα τὰ
πράγματα, δι' ὧν ὑποθάλλονται τὰ πάθη ἢ ἡ κα-
κία· ἄρχισαν λοιπὸν ἐκ τῆς νὰ κεντῶν περισσότερο
ἢ φιλαργυρία, ἢ πολυτέλεια, ἢ ἀκρασία, ἢ φι-
λοτιμία, ἢ φιληδονία, καὶ ἐντεῦθεν προέκυψαν ὅλας
αἱ ἀταξίαι, εἰς τὰς ἵποίας ὑπέκειται ἕως τῆς ση-
μερον ἡ κοινωνία.

Αἱ μεταβολαὶ λοιπὸν, ὅπῃ ἠκολούθησαν εἰς τὰ ἔθιμα τῶν ἀνθρώπων, κατὰ λόγον ὅπῃ αἱ κοινωνίαι διεμορφύοντο, καὶ πορεύοντο, εἶναι αἱ ἐπόμεναι. Εἰς τὰς ἀρχὰς ἐκυερίσθη εὐθεὶς μὲν ἡ θηριωδία, ἐκείθεν δὲ ἡ πανουργία, χωρὶς τάξιν, καὶ χωρὶς νόμους· μὲν ταῦτα εἰσῆλθεν ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ φρόνησις, αἱ ὁποῖαι ἐδίδαξαν τὰς ἀνθρώπους νὰ σωτηρῶν ἐν εἰρήνῃ τὰ προσκτηθέντα ἐν τῇ πολέμῳ· ἔπειτα ἐπῆλθεν ἡ καλὴ τάξις τῶν πόλεων, μὲν τὰς νόμους, καὶ μὲν τὴν δικαιοσύνην· τέλος πάντων ἡ ἀργία, τὰ πλεῖστα, ἡ πολυτέλεια, αἱ ἔρφαί ἔδωκαν αἰτίαν εἰς τὰ πάθη νὰ αὐξήσων περισσότερο, νὰ ἐπαναστατήσων, καὶ νὰ βιάσων ἐκείνους τὰς ἰδίους νόμους, ἄπο τὰς ὁποῖας προήλθον ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀναπαύσεις.

Φαίνεται, λέγει ὁ Π. Στελλίνιος (ἄπο τὸ ᾠδὴν ἀφ᾽ ἡμέσεως καὶ προόδου τῶν Ἡθῶν δοκίμιον τῆ ὁποῖου παρέξεται τὰ περισσότερο τὰ παρόντος Κεφαλαίου), ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐφιλοτιμήθη νὰ περιγράψῃ εἰς τὰ Ποιήματά τε ὅλας αὐτὰς τὰς μεταβολὰς, ἀδυσκάλπτων τὰς εἰς τὰς χαρακτῆρας τῶν πρωτοτόνων Ἡρώων τε. Παρέλαβε τὸν Πολύφημον ἀδαιγματοῦ τῆς θηριωδίας· τὸν Ἀχιλλέα μιᾶς ἀνδρείας ἀκαταμαχίτης, καὶ μιᾶς καρδίας ἀκαταδαμάστου· τὸν Ὀδυσσεῆ τῆς πανουργου δολιότητος, σωτηριωδίας μὲν τὴν ἀνδρείαν· τὸν Νέστορα τῆς φρονήσεως, σωδομιῆς μὲν τὴν ἀνδρείαν· τὸν Ἔκτορα τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς δικαιοσύνης· τὸν Ἀντίνορα τῆς δικαιοσύνης, καὶ μιᾶς ἀπολέμης μᾶλλον δὲ φιλοσύχης φρονήσεως· τὸν Πάριον τέλος πάντων τῆς ἀσελγείας καὶ τῆς χαυνότητος.

Ἀφ᾽ ἧ εἰδομένη ἔτις ἐν παρόδῳ τὰς μεταβολὰς, ὅπῃ συνέβησαν ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὰ ἔθιμα τῶν ἀνθρώπων, ἡδὴ πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν τὰς αἰτίας, ὅπῃ συνήργησαν περισσότερο εἰς αὐτάς.

Ἐκεῖνο ὅπῃ ὅπῃ μὲν περισσότερο ἄπο κάθε ἄλλο οἱ ἀνθρώποι, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ὑποδέχωνται, ὅτι κεῖται ἡ ἄκρα δὺδαιμογία των, εἶναι τὸ νὰ ἠμπορῶν

νὰ κάμνεν ὅ,τι τὸς ἔρχεται εἰς τὸν νῦν, ἢ νὰ ἀπολαμβάνεν ἐκεῖνα, ὅπῃ τὸς ἀρέσκον, χωρὶς κανένα ἐμπόδιον. Εἰς τὸτο λοιπὸν ἀντίκεινται δύο πράγματα· ἡ ἀπορία, ἢ ἡ ἀντίστασις τῆς ἄλλων. Τὸτο ἔκαμνεν, ὥστε ἡ πρωτόβουσα φροντίς τῆς ἀνθρώπων νὰ εἶναι πάντοτε τὸ νὰ ἀποκτήσῃ εὐπορίας καὶ ἐλευθερίαν· εἰς ἕξοπον ὅπῃ ἀχολέωμοι ὅλως δι' ὅλα εἰς τὸτον τὸν σοχασμὸν, συνέβη ποικίλεις νὰ ἀλισμονήσῃ νὰ μεταχειρισθῇ τὰς εὐπορίας καὶ τὴν ἐλευθερίαν πρὸς τὸ τέλος ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὅποιον τὰς ἀποκτίσῃ, καὶ νὰ βάλῃ ὅλως τὴν σπεύδῃ εἰς ἀδύνατον αὐξήσιν ταύτης, ἢ ἐκείνων.

Ἐκ ταύτης ὅμως τῆς ἐπιρρέπειας, ὅπῃ εἶχον ὅλοι κοινῶς εἰς τὰ ἴδια πράγματα, ἔπρεπον ἐξ ἀνάγκης νὰ γνηθῇ μάχη· ἐπειδὴ ἀνίσως τὰ γήινα πράγματα ἦτον φύσει ἀπειρα, καὶ ὅλα κοινὰ, καθὼς ὁ αἶρ καὶ τὸ ὕδωρ, ἤμπορῃσε καθ' ἑᾶς νὰ χορτάσῃ χωρὶς βλάβην τῆς ἄλλων· ἐπειδὴ ὅμως εἶναι πεπερασμένα, καὶ τὰ περισσότερα στυγνιώτατα καὶ περιορισμένα, δὲν ἤμπορῃσαν νὰ διχαρισθῇ τὴν ἀπεριόριστον ἐπιθυμίαν τῶ καθενός. Ὅθεν πολλοὶ, διὰ νὰ εἶναι εὐπορώτεροι καὶ ἐλευθερώτεροι, ἐπέδασαν νὰ πτωχύνῃν καὶ νὰ κατεξουσιάζῃν τὰς ἄλλας.

Τὸτο λοιπὸν κατορθεῖται ἢ διὰ τῆς οἰκείων ἐκάστης δυνάμεων, ἢ διὰ συνδρομῆς, καὶ βοηθείας ἄλλων. Αἱ οἰκείαι δυνάμεις εἶναι ἡ ἰχὺς τῆ σώματος, ἡ τόλμη, καὶ ἡ ἀγχίνοια. Εἰς τὰς πρώτας καιρὰς, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἐτιμᾶτο ἄλλο, εἴμῃ ἡ ἰχὺς τῆ σώματος καὶ ἡ τόλμη, ἦτον εἰς ἐπόληψιν καὶ τιμὴν πρὸ παντὸς ἄλλου οἱ ἀνδρεῖοι καὶ θρασεῖς· μὴ ταῦτα ἐκεῖνοι, ὅπῃ ἔξορον νὰ ἐνάσῃν μὲ αὐτὰ καὶ τὴν φρόνησιν, εἴτε ἀπλῆ φρόνησις ἢ θελῶν εἶναι, εἴτε καὶ πανουργία.

Ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα ὅμως χρόνοις ἐγνώρισαν, ὅτι ἑᾶς μόνος καθ' ἑαυτὸν δυσκόλως ἤμπορεῖ νὰ ἐξαφεντόθῃ. Ὅθεν ἐκεῖνοι, ὅπῃ ἐπιθυμῆσαν νὰ κυριεύσῃ τοὺς ἄλλας, ἄρχισαν νὰ παχίζῃν διὰ νὰ ἐλκύσῃ

πολλὰς εἰς τὸ μέρος των· καὶ ἐπειδὴ τὰ κυριώτερα μέ-
σα τὰ νὰ κατορθωθῆναι τὸ εἶναι ἢ ἐλπίς καὶ ὁ φό-
βος, διὰ τὴν καθ' ἑαυτὴν ἐπέδασε νὰ φθάσῃ εἰς βα-
θρὸν νὰ ἐμπνέῃ εἰς ἄλλας αὐτὰ τὰ δύο πάθη.

Διὰ τούτο ἐπεδόθησαν ἀνὰ κράτος νὰ ἀποκτήσῃ
πλέθρῳ καὶ ἀξιώματα, ὅχι μόνον διὰ τὴν ἄμεσον ἢ ἔμ-
μεσον δυνάμιν, ὅπως αὐτὰ προξενῶν, ἀλλὰ καὶ ἔχον-
τες τὰ μέσα τὰ ὠφελεῖν καὶ βλάπτειν, νὰ ἐμποδίζαν
ἐκείνους, ὅπως φοβῶνται, ἀπὸ τὸ νὰ τὴν ἐναντιόων-
ται, καὶ νὰ δαλεάζαν ἐκείνους, ὅπως ἐλπίζαν νὰ τὴν
βοηθῶν.

Ἐκτὸς τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς φόβου εἶναι καὶ τὸ σέβας
ἢ ἡ τιμὴ, τὰ ὅποια καὶ αὐτὰ ἔχον πολλὴν δυνάμιν
εἰς τὸ νὰ κάμνῃ τὰς ἄλλας νὰ προσεθῶν εἰς τὸ μέ-
ρος μας. Ἀλλὰ τὸ σέβας θεμελιεῖται ἐπὶ τὴν εἰς τὴν
ἐπιλήψιν, ὅθεν ἐκτὸς τῆς ὑπεροχῆς τῆς δυνάμεων,
ἢ τῆς ἀξιοῦτος, ἢ τῆς ἰσχύος, εἶναι καὶ ἡ ὑπεροχὴ
τῆς γῆρας, ὅπως συνεργεῖ πολλὰ εἰς τὸ. Ἡ δόξα τῆς
προγόνων, ἢ καὶ μόνη ἢ ἀρχαιοῦτος τῆς γῆρας ἐμπνέει
μίαν κάποιον εὐλάβειαν διὰ ἐκείνους, ὅπως κατὰγονται
ἀπὸ αὐτῶν. Ὅθεν καθ' ἑαυτὴν ἐπέδασε νὰ κάμῃ τὸ
γῆρας νὰ φανῆ ἀρχαιότερον καὶ ἐνδοξότερον ἀπὸ ἕ,τι
ἤμπορεσε νὰ εἶναι.

Ἦτον ὅμως ἐκκολώτατον νὰ σοχαθῆναι πᾶς τις, ὅτι
τὸ σέβας θεμελιεῖται εἰς μόνον τὸ γῆρας εἶναι πολ-
λὰ ἀδυνάτου μέσον διὰ νὰ αἰχμαλωτίσῃ, ἕως εἰ-
πεῖν, τὰς τῆς ἄλλων ψυχάς· εἰς τὸ ἀπαιτεῖται ἀ-
ναγκαιῶς καὶ ἡ προσωπικὴ ἐπιλήψις· ἀλλ' αὕτη δὲν
προέρχεται ἄλλοθεν, ὅτι μὴ ἀπὸ τῆς ἀξιοῦτος, ἢ
ὅποια σκιάσεται εἰς τὴν ἀνδρείαν, ἢ εἰς τὴν μάθη-
σιν, ἢ εἰς τὴν ἀρετὴν. Λοιπὸν διὰ νὰ ἀποκτήσῃ
κοντὰ εἰς τὸ σέβας καὶ τὴν ἐπιλήψιν, οἱ μὲν φρόνι-
μοι καὶ ἀγαθοὶ ἠγωνίσθησαν νὰ κοσμηθῶν μὲ κάμ-
μίαν ἀξιοῦτητα ἀληθινῶς καὶ πραγματικῶς· οἱ δὲ ἀ-
χρεῖοι καὶ πανουργοὶ ἐπέδασαν νὰ καλωπιθῶν τὴν ἀ-
χριστον μὲ κάμμίαν δοκῶσαν ἀξιοῦτητα.

Ἐκεῖνο ὅμως, ἐπεὶ δεσμοῦει αἰμασιότερον τὰς ψυχὰς εἶναι ἡ ἀγάπη· καὶ ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ποιεῖται διὰ πολλῶν μέσων, διὰ τῶτο οἱ μεγαλόψυχοι ἄνδρες ἐφρόντισαν νὰ γίνῃ ἀξιοὶ ταύτης διὰ μέσων ἐνδόξων πράξεων, καὶ διὰ δεργαστῶν· τὰ δὲ ταπεινὰ πνεύματα ἐκοπίασαν νὰ τῶν κερδήσῃ μὲ ταπεινάς ραδιεργίας, μὲ χαμερπεῖς συγκαταβάσεις, μὲ κολακείας, μὲ ὑποδόξουσιον, μὲ ταπεινοφροσύνην.

Οὕτω λοιπὸν ἐπάχισε πάντοτε καθ' ἑαυτὸν μὲ διαφορὰς ἔσπευ νὰ αὐξήσῃ τὰς ἀναφοράς τε, καὶ τὴν φαιδείαν τε, νὰ γίνῃ διὰ μέσων τῶν δυνατῶν ἐπιπέδων εἰς τὰς ἄλλας, νὰ φθάσῃ μὲ εἷα τοῦτον ἔσπεον εἰς κατὰσιν τε νὰ δὲχαρισῇ καλλίτερα τὰς ἐπιθυμίας τε· καὶ ἐκ ταύτης τῆς ποικιλότητος τῶν παθῶν, τῶν ἐπιθυμιῶν, τῶν μέσων, δι' ὧν νὰ τὰ δὲχαρισήσῃ, προήλθου ἡ ποικιλότης τῶν ἐθίμων, τῶν ὁποίων ἐξετάσαντες ἤδη τῶν ἀρχῶν, ἀφίνομεν νὰ ἐρδυνήσωμεν ἐν οικείῳ τόπῳ τῶν ἐσίων, ἢ τῶν δυνάμιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἀρχὴ τῶν Νόμων, ἔ τῶν περὶ τὰ ἔθιμα Διαταγμάτων.

Οἱ ἄνθρωποι ὄντες ἐξ ἀρχῆς ἐλεύθεροι, καὶ κατὰ πάντα κίριοι ἑαυτῶν, ἔκαμναν χωρὶς καμμίαν συστολήν ἢ ἐμπόδιον ὅ,τι τὰς ἤρχετο εἰς τὸν νῦν, καὶ ἐπέτρεπον αἱ δυνάμεις τῶν. Δεὴ ἀργοπόρησαν ὅμως νὰ φανῆν αἱ ἐκ ταύτης τῆς ἀποθεοείσεως ἐλευθερίας ἀταξίαι.

Καθ' ἑαυτὸν αἰδαίνεται εἰς ἑαυτὸν τὸ δικαίωμα τῶν νὰ μὴ βλαφθῇ· καὶ ὁπόταν ἢ μὲ τὰς δυνάμεις τε, ἢ μὲ τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ φιλοπονίαν τε ἀπύκτισε κανένα πρᾶγμα, αἰδαίνεται εἰς ἑαυτὸν τὸ δικαίωμα, ὅτι